

Ohebná slova 用言

Lexikální kategorie, které vyjadřují určité gramatické funkce pomocí morfologické změny svého tvaru. Zahrnují slovesa, přídavná jména a ohebné částice.

Slovesa 動詞

Ohebné slovní druhy vyjadřující akci, existenci či stav věcí. Mají schopnost ve větě samy o sobě tvořit přísudek.

Dělení podle vzorů ohýbání:

Slovesa pětistupňového ohýbání 五段活用型 - *u* slovesa (行く, 飲む)

Slovesa jednostupňového ohýbání horního 上一段型 -*ru* slovesa se zakončením „iru“ (見る)

Slovesa jednostupňového ohýbání dolního 下一段型 -*ru* slovesa se zakončením „eru“ (食べる, 寝る)

Nepravidelná slovesa řady *ka* カ行変格型 (来る)

Nepravidelná slovesa řady *sa* サ行変格型 (する)

Dělení podle významu a způsobu užití:

Tranzitivní (přechodná) slovesa 他動詞 – nejčastěji se pojí s pádovou partikulí を

母親は子供を起こす。Matka vzbudí dítě.

Intranzitivní (nepřechodná) slovesa 自動詞 – nejčastěji se pojí s pádovou partikulí が

子供が起きる。Dítě se vzbudí.

Další dělení:

Dějová slovesa 能動詞 (走る)

Slovesa stavu 状態動詞 (ある, いる)

slovesa jednorázová 瞬間動詞 – vyjadřují dokonavost (死ぬ)

-i adjektiva 形容詞

Slovní druhy, které přisuzují věcem určité vlastnosti, či popisují stavy, ve kterých se nachází.

V koncovém tvaru mají samohlásku /i/, pomocí které se mohou ohýbat. Ve větě se mohou samy o sobě stát přísudkem.

悲しい

-na adjektiva 形容動詞

Ohebné slovní druhy, jež vyjadřují určitý stav či vlastnost věcí. Ohýbají se pomocí koncovky „*na*“, která když stojí na konci věty, má tvar „*da*“. Ve větě se mohou sama o sobě stát přísudkem. Jelikož tato adjektiva bez tvaru „*na*“ fungují jako podstatná jména, může být obtížné je identifikovat.

健康な人です。(–*na* adjektivum) Je (to) zdravý člověk.

健康のために何をしますか。(substantivum) Co děláte pro (své) zdraví?

活用形

Nesamostatné morfémy slovesných základů, které začnou fungovat jako jedno slovo teprve přidáním ohebných částic. Byly užívány již v dobách klasické japonštiny a v japonském jazyce se zachovaly do současnosti. Dělí se do šesti skupin, z nichž každá má své specifické základové tvary, na které se napojují ohebné koncovky.

未然形 (dříve 将然言) imperfektivní forma 行か、食べ (行かれる、食べられる)

連用形 (dříve 連用言) spojovací tvar 行き、食べ (行きます、食べます)

終止形 (dříve 截断言) koncový tvar sloves 行く、食べる (行くそうだ、食べるそうだ)

連体形 (dříve 連体言) přívlastkový tvar 行く、食べる (行くようだ、食べようだ)

仮定形 (dříve 已然言) kondicionál 行け、食べれ (行けば、食べれば)

命令形 (dříve 希求言) imperativ 行け、食べろ

Ohebné částice 助動詞

Synsémantické slovní druhy, které nabývají plného významu připojením k predikativům. Pomocí ohebných částic můžeme vyjádřit slovesný rod, aspekt, čas, polaritu a slovesný způsob (mód).

Slovesný rod ヲイス

V japonštině existuje více druhů slovesného rodu. Slovesné rody mohou být aktivní, pasivní, kauzativní aj.

Aktivní slovesný rod – základ všech slovesných rodů

飼い犬が警察官に噛み付いた。Pes pokousal policistu.

Pasivní slovesný rod 受身(Pasivum)

Tvoří se připojením koncovek „*reru*“ a „*rareru*“ k imperfektivním tvarům sloves (未然形)

Ohebné částice „*reru*“ a „*rareru*“ vnáší do sloves význam toho, že k akcím či stavům došlo buď přirozenou cestou anebo byla na někom spáchána jistá újma.

Přímé pasivum – příjemce děje přímého pasiva může být nepříjemně i neutrálně ovlivněn nastalou situací ve větě. Pojí se s pádovou partikulí が. Konatel děje se pojí s partikulí に. Ve větách přímého pasiva se někdy vyskytuje také objekt děje (pádová partikule を), který se pro své vyjádření potřebuje tranzitivní slovesa.

警察官が飼い犬に手を噛み付かれた。Policista byl psem kousnut do ruky.

Nepřímé pasivum – příjemce děje nepřímého pasiva bývá vždy nepříjemně ovlivněn tím, co se odehrává ve větách, ve kterých se vyskytuje. Věty nepřímého pasiva jsou tvořeny intransitivními slovesy.

飼い犬に死なれて男が悲しがっている。Muž, kterému zemřel pes, je nešťastný.

Koncovky „*reru*“ a „*rareru*“ se nepřipojují ke slovesům, která již takový význam obsahují. (ある, できる, いる, 見える, 聞こえる, 読める, かける ad.)

Kauzativní slovesný rod 使役(Kauzativum)

Tvoří se připojením ohebných částic „*seru*“ a „*saseru*“ k imperfektivním tvarům sloves (未然形)

Na rozdíl od pasiva je při tvoření kauzativu nutné, aby byl činitel kauzativního děje (kauzátor) explicitně vyjádřen.

Slovesa s koncovkami „*seru*“ a „*saseru*“ nesou význam „dovolení“, či „přinucení“.

Př.: Význam „dovolení“ (příjemce kauzativity označen partikulí に)

母親が子供に公園へ行かせた。Matka nechala dítě jít do parku.

Př.: Význam „přinucení“ (příjemce kauzativity označen partikulí を)

母親が子供を公園へ行かせた。Matka přiměla dítě jít do parku.

母親が子供にお茶を飲ませた。Matka přiměla dítě vypít čaj. (výjimka – příjemce kauzativity označen partikulí に – potřeba předejít duplicitnímu využití pádové partikule を)

Koncovky „*seru*“ a „*saseru*“ se nemohou pojit ke slovesům, která tento význam již obsahují nebo jsou s ním v určitém rozporu (ある, できる, いる, 見える, 聞こえる, 読める, かける ad.)

Slovesný aspekt (vid) アスペクト

V rámci predikační složky věty se příznak aspektu nachází za příznakem rodu jádrového slovesa. Vyjadřuje různé fáze, ve kterých se dějová a stavová slovesa mohou nacházet (vznik, započítí, pokračování, dokončení apod.).

Druhy aspektu:

1. druh (1. aspekt) – tvořen koncovkami „*u*“ a „*ta*“

Koncovka „*u*“ – aspekt nedokonavosti u dějových sloves, aspekt přetrvávání u sloves stavu

すぐに書く。Ihned to napíšu.

神社がある。Je (tam) svatyně.

Koncovka „*ta*“ – aspekt dokonavosti u obou typů sloves

もう書いた。Už jsem to napsal.

神社があった。Byla (tam) svatyně.

2.druh (2. aspekt) – tvořen slovesem v *te-iru/te-aru* formě

Dějová slovesa – průběh/pokračování

車が走っている。Vlak jede.

Slovesa stavu – aspekt přetrvávání výsledného stavu po nějaké změně.

太っている。Ztloustnul. (Je tlustý.)

Nepřipojuje se ke slovesům, která již obsahují tento aspekt (ある、いる ad.)

3.druh (3. aspekt) – tvořen pomocí složených sloves, která mají tvar významového slovesa a výrazů s aspektem startu, pokračování a dokončení.

Výrazy s aspektem startu (始める, 出す apod.) – započetí akce či stavu.

Dějová slovesa	Slovesa vzniku	Slovesa stavu	Jednorázová slovesa	Potenciální slovesa
書きハジメル	生まれハジメル	降りハジメル	止みハジメル	読めハジメル
書きダス	生まれダス	降りダス	止みダス	読めダス

Nepřipojují se ke slovesům, která tento aspekt v sobě již mají a ke slovesům s významem ukončení (終わる).

Výrazy s aspektem pokračování (např. 続ける)

Dějová slovesa	Slovesa vzniku	Slovesa stavu	Jednorázová slovesa	Potenciální slovesa
書きツヅケル	生れツヅケル	降りツヅケル	止みツヅケル	読めツヅケル

Pokud je výraz 続ける připojen ke slovesům vzniku, ztrácí aspekt pokračování a nabývá aspekt opakování.

Nepřipojují se k jednorázovým a potenciálním slovesům.

Výrazy s aspektem dokončení (終わる, 止む, てしまう apod.) – ukončení akce či stavu

Dějová slovesa	Slovesa vzniku	Slovesa stavu	Jednorázová slovesa	Potenciální slovesa
書きオワル	生れオワル	降りオワル	止みオワル	読めオワル
書きヤム	生れヤム	降りヤム	止みヤム	読めヤム
書いテシマウ	生れテシマウ	降っテシマウ	止んテシマウ	読めテシマウ

Slovesný čas テンス

Gramatická kategorie, která popisuje situace vzniklé v promluvě a časové vztahy, v nichž se odehrávají.

Čas neminulý (koncovka „u“) – přítomnost (slovesa stavová), budoucnost (slovesa pohybová)

今日は一日中家に居る。Dnes jsem celý den doma.

遊びに行く。Přijdu na návštěvu.

Čas minulý (koncovka „ta“) – vyjadřuje událost, která se již stala (akce i stav)

昨日は一日中家に居た。Včera jsem byl celý den doma.

遊びに行った。Přišel jsem na návštěvu.

Polarita

Prvky, které v tematických a rematických větách explicitně vyjadřují, zda je jejich dikční obsah kladný, či záporný.

Bývá vyjádřena prostřednictvím přítomnosti či nepřítomnosti ohebné částice záporu „nai“.

Pro vyjádření kladného obsahu jmenných vět s tematickou větnou stavbou je typická ohebná částice „da“, jež se připojuje pouze k substantivům. V případech, kdy se vyskytuje ve spojení s -na adjektivy, plní funkci pouhého sufixu, nikoliv ohebné částice. K -i adjektivům se nepřipojuje.

この男は医者だ。

この男は医者です。

Zdvořilý tvar částice „da“ je forma „desu“. Ve spojení s podstatnými jmény zaujímá funkci ohebné částice. V situacích, kdy se vyskytuje ve spojení s adjektivy, vyjadřuje pouze zdvořilostní způsob.

悲しいです。

Pro vyjádření záporu využívá moderní japonština dvou modelů.

1. Gramatický zápor 文法的否定 – ohebné partikule záporu „nai“, často doprovázen příslovci *zenzen*, *mattaku* atd.

私はその提案に賛成しない。Nesouhlasím s tímto návrhem.

Zdvořilá forma záporu „nai“ – přidáním ohebné částice „n“ ke zdvořilostní ohebné částici „masu“

私はその提案に賛成しません。

Je li připojen k adjektivům, ztrácí význam ohebné částice a je posuzován jako druh -i adjektiv

この小説は面白くない。

2. Lexikální zápor 語彙的否定 – afixy *fu*, *hi*, *mi* a *mu*.

私はその提案に不賛成です。

Slovesný způsob (mód)

Ve větě stojí úplně na konci za rodem, časem, aspektem a polaritou a vyjadřuje postoj mluvčího k dikčnímu obsahu věty pomocí prvků, jako jsou tvrzení, dohad, odhad, formy vyjadřující zdání, doslech, přání, vůle, aj.

Tvrzení 断定 – mluvčí na sebe bere zodpovědnost za obsah věty

1.) Slovesné a adjektivní věty – vyjadřují tvrzení pomocí přítomných („u“) a minulých („ta“) tvarů

明日雨が降る。Zítra bude pršet.

2.) Jmenné věty – vyjadřují tvrzení pomocí určitostní ohebné částice „da“

明日は雨だ。Zítra bude déšť.

Dohad 推量 – nedostatek důvěry mluvčího v obsah věty

1.) Dohadné ohebné částice „daró“ a „dešó“

明日は雨が降るでしょう。Zítra asi bude pršet.

2.) Kolokace typu „to omou“ – osobní názor mluvčího

明日は雨だと思う。Myslím, že zítra bude pršet.

Odhad 推定

Tvar „hazuda“ – vyjadřuje téměř 100% pravděpodobnost obsahu věty

明日雨が降るはずだ。Zítra by mělo pršet.

Formy vyjadřující zdání na základě vizuálních informací – mluvčí se zde zříká odpovědnosti za obsah věty

1.) Ohebná částice *sóda*

明日は雨が降りそうだ。Vypadá to, že zítra bude pršet.

2.) Ohebná částice *mitaida*

雨が降るみたいだ。Zdá se, že bude pršet.

3.) Ohebná částice *jóda*

明日雨が降るようだ。Zítra to vypadá na déšť.

Doslech 伝聞 – sdělení na základě slyšené informace

1.) Ohebná částice *rašii*

明日雨が降るらしい。Zítra prý bude pršet.

2.) Ohebná částice *sóda*

明日雨が降るそうだ。Zítra údajně bude pršet.

3.) Kolokace „*to iu*“

明日雨が降ると言うことだ。Říká se, že zítra bude pršet.

Vůle, přání

1.) Ohebné částice „*u*“ a „*jó*“ – vyjadřují vůli či návrh, tvoří se přidáním částice „*u*“ na 5. slovesný základ *-u* sloves (行こう) a napojením částice „*jó*“ na slovesný kmen *-ru* sloves (食べよう).

1a.) Monolog – částice „*u*“ a „*jó*“ vyjadřují vůli mluvčího

夏休みに温泉へ行こう。V létě pojedou do lázní.

1b.) Dialog – částice „*u*“ a „*jó*“ spolu s koncovou partikulí „*jo*“ vyjadřují návrh mluvčího posluchači

夏休みに温泉へ行こうよ。Co jet v létě do lázní?

2.) Ohebná částice „*tai*“ – vyjadřuje přání či touhu

夏休みには温泉へ行きたい。V létě bych chtěl jet do lázní.

PS: Pro slovesný způsob se kromě termínu „*mód*“ používá také pojem „*modalita*“.